

BOLGÁR DÁNIEL

MIÉRT ÉPPEN A ZSIDÓK?

A ZSIDÓ SIKER ÉS KUDARC
FELTALÁLÁSA MAGYARORSZÁGON

CORVINA

© Bolgár Dániel, 2024

Borító- és könyvterv: Karcagi Klára

A borítón felhasznált grafikák forrása: Shutterstock/Simol1407,
NIKCOA, Spayder pauk_79, AleksSafronov

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül sem
részben, sem egészben nem másolható, sem elektronikusan,
sem mechanikai eljárással, ideértve a fénymásolást, számítógépes
rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is!

Kiadja 2024-ben a Corvina Kiadó Kft.,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó utca 4–8.
corvina@lira.hu
www.corvinakiado.hu

Felelős kiadó: Király Levente, a Corvina igazgatója
Felelős szerkesztő: Gspann Veronika
Műszaki vezető: Székelyhidi Zsolt
Tördelő: Szabó Rózsa
Korrektor: Daróczy Enikő

ISBN 978 963 13 7005 8

TARTALOM

I. Bevezetés	11
II. Ki a zsidó?	19
III. A probléma születése. A zsidókérdés-vita történetének vázlata	21
<i>III.1. Ahol a szálak összeérnek: Az örök zsidó</i>	22
<i>III.2. A zsidókérdés mint beilleszkedési játszma</i>	22
<i>III.3. A zsidókérdés mint térfoglalási játszma</i>	24
IV. Okosabbak voltak-e a zsidók? (A zsidó siker 1.)	28
<i>IV.1. Nagy emberek nagy gondolatai: a zsidó zsenik</i>	29
Zsidó zsenik külföldön	30
Zsidó zsenik Magyarországon	32
Zsidó Nobel-díjasok	32
A módszer kritikája	33
<i>IV.2. A méret a lényeg? A zsidó koponya</i>	35
A zsidó koponya mérése külföldön	36
Lenhossék József kutatása	38
Laufenauer Károly vizsgálata	43
Konrád Jenő felmérése	45
Az agycentizés visszaszorulása	46
Frigyes Lajos megjegyzései	47
Apor László antiszemita antropológiája	47
<i>IV.3. A zsidó IQ</i>	49
A zsidók IQ-ja a szakirodalomban	50
Mit jelent a zsidók magasabb IQ-ja?	53
Magasabb IQ-júak voltak-e a zsidók Magyarországon?	60
Magasabb IQ-júak voltak-e a zsidók az angolszász világban?	64
V. Tanultabbak voltak-e a zsidók? (A zsidó siker 2.)	81
<i>V.1. Iskolázottsági szakadék a zsidóságon belül?</i>	85
<i>V.2. Északkelet-Magyarország zsidósága és a többi zsidó</i>	86
<i>V.3. Zsidó vagy neológ felüliskolázottság?</i>	87
„Neológ Magyarország” és „ortodox Magyarország”	88
Egy ortodox nagyváros: Miskolc	91

Tartalom

Ortodox zsidók egy leánypolgáriban az emancipációkor: Pápa	92
Ortodox zsidók egy főreáliskolában: Székesfehérvár	95
Ortodox zsidók egy felsőbb leányiskolában: Szatmárnémeti	97
Ortodox zsidók egy gimnáziumban: Gyöngyös	99
Ortodox zsidók egy leánypolgáriban a zsidótörvények idején: Komárom	103
V.4. Zsidó vagy városi felüliskolázottság?	104
V.5. Felekezeti vagy etnikai rangsor?	108
VI. Másból éltek-e meg a zsidók? (A zsidó siker 3.)	112
VII. Gazdagabbak voltak-e a zsidók? (A zsidó siker 4.)	117
VII.1. Nagy emberek nagy vagyonai	118
VII.2. Minden nyom a zsidók gazdagságára utal?	120
VII.3. Mese a zsidó jólétről: részesedés a nemzeti vagyonból és jövedelemből	122
VII.4. Lehetett-e a vagyon ötöde és a jövedelmek negyede a zsidóké?	128
VII.5. Az adóztatott gazdagság: felekezeti adózás	132
VII.6. A tetet öltött jómód: a zsidó testmagasság	138
Antropológiai kutatások Magyarországon a zsidó termetről	140
A katonaköteles korba lépők magassága (1913)	151
A középiskolások magassága (1886–1915)	153
VII.7. Meddig éltek (volna) a zsidók? A születéskor várható élettartam	156
Kutatási előzmények	158
A várható élettartam alakulása	158
VIII. Mindenki azt kapja, amit megérdemel. A zsidó siker régi magyarázatai	162
VIII.1. Hogyan keletkezhet egyenlőtlenség?	162
VIII.2. Melyik modell illik a zsidó sikerre?	163
VIII.3. A kiválasztott nép: természetfeletti magyarázatok	166
VIII.4. A kiválasztódott nép: természeti magyarázatok	167
A faji magyarázat	167
Szociobiológiai magyarázatok	168
Az üldöztetési elmélet	169
Az észházasági elmélet	170
A foglalkozásszerkezeti magyarázat	171
VIII.5. Kíméletlen uzsorásokból kaftános puritánok: a páriakapitalizmus elmélete	172
A páriakapitalizmus fogalmának gyökerei	173
Karl Marx	173
Werner Sombart	175
Max Weber	177
Hajnal István	181

Tartalom

Bibó István	185
Hanák Péter	186
Igaz-e, hogy a zsidók páriasorsuk miatt lettek sikeresek?	189
VIII.6. <i>A Wall Street bóherei: a vallási intellektualizmus elmélete</i>	191
Az elmélet Európában	191
Az elmélet Amerikában	193
Life is with People	195
A stetl kultúrája	195
A stetl-kutatás hitelessége	197
A stetl és az amerikai zsidó siker	198
A stetl mint amerikai jelenség	200
Igaz-e, hogy a zsidók a vallásuk miatt lettek sikeresek?	201
VIII.7. <i>Senkiföldje bölcsei: a hűtlenségi elmélet</i>	202
A zsidó peremember típusa	202
Thorstein Veblen hűtlenségi elmélete	203
Igaz-e a hűtlenségi elmélet?	204
VIII.8. <i>Éljenjáró migránsok: a törpe és közvetítő kisebbségek gazdaságtana</i>	206
Az elméletek előzményei	207
A törpe kisebbségek gazdaságtana	207
A közvetítő kisebbségek elmélete	209
VIII.9. <i>Többtényezős magyarázatok</i>	210
IX. Mindenki azt kapja, amit nem érdemel. A zsidó siker (és kudarc) új elmélete	213
IX.1. <i>A régi elméletek közös hibái</i>	213
IX.2. <i>A zsidó hátrányok</i>	216
Zsidók a politikában	216
Zsidók a közszolgálatokban	218
Zsidók a hadseregben	220
Zsidó iskolai kudarcok	221
A zsidó kudarcok hagyományos magyarázata	222
IX.3. <i>Az egyenlőtlenségek új, elbíráláselvű magyarázata</i>	224
IX.4. <i>A felforgató mítosz</i>	225
IX.5. <i>Egy megtörtént eset</i>	229
IX.6. <i>A módszer</i>	230
X. Pengébb zsidók, deltásabb keresztények: a zsidó test és ész közképe. (Feltételek 1.)	232
X.1. <i>Zsidó imázs Európában</i>	233
X.2. <i>Zsidó imázs Magyarországon 1867 előtt</i>	241
X.3. <i>Zsidó imázs Magyarországon 1867 után</i>	245
X.4. <i>Zsidó imázs Magyarországon 1919 után</i>	254
X.5. <i>Az iskolás zsidó imázs</i>	258

XI. A zsidóságmegmaradás törvénye. (Feltételek 2.)	260
<i>XI.1. Magyarosodva, mégis megkülönböztetve</i>	261
A zsidó beilleszkedés korabeli észlelete	261
A zsidó beilleszkedés történetírói észlelete	264
<i>XI.2. A zsidóságmegmaradás törvényének magyarázata</i>	271
A zsidók helye Gellner nacionalizmuselméletében	271
Az elmélet meghosszabbítása	277
<i>XI.3. Mindennapi zsidóságmegmaradás: Bálint gazda élettörténete</i>	287
Értékrendek	289
Zsidók és keresztények közti kapcsolatok	294
Sikerült-e beolvadni?	299
XII. Puhány zsidók vagy részrehajló tornatanárok? A zsidó kudarc feltalálása	305
<i>XII.1. Kutatási előzmények</i>	305
<i>XII.2. Hogyan mérjük meg a testi teljesítményeket?</i>	308
<i>XII.3. Forrás és forráskritika: az erőmérési táblák</i>	310
<i>XII.4. A modell</i>	314
<i>XII.5. A tornaosztályzatok és az erőpontok felekezeti egyenlőtlensége</i>	318
<i>XII.6. Miért nyújtottak gyengébb teljesítményt a zsidók?</i>	319
<i>XII.7. Miért kaptak rosszabb tornaosztályzatokat a zsidók?</i>	325
<i>XII.8. Miért voltak (kicsivel) intellektualistábbak a zsidók?</i>	327
XIII. Jobban tanuló zsidók vagy részrehajló tanárok? A zsidó siker feltalálása	329
<i>XIII.1. Hogyan mérjük meg a szellemi teljesítményeket?</i>	329
<i>XIII.2. Vallástan: zsidó siker a századfordulón</i>	336
<i>XIII.3. Zsidó gimnáziumok és vegyes gimnáziumok: zsidó siker a két világháború között</i>	345
<i>XIII.4. Zsidó osztályok és egyes osztályok: zsidó siker a zsidótörvények korában</i>	354
XIV. Zárszó	366
Jegyzetek	369
Felhasznált források és szakirodalom	442
<i>Levéltári és irattári források</i>	442
<i>Hivatkozott irodalom</i>	443
Táblázatok jegyzéke	533
Ábrák jegyzéke	537
Névmutató	538